

Sigrid Undset - geni og tragisk skikkelse

**Sigrun Slapgard: *Sigrid Undset. Dikterdronningen*. Gyldendal 2007
Anmeldt av Elisabeth Aasen**

Stille og i sin egen ensomhet, uten den siste olje hadde Sigrid Undset forlatt livet.

I sin mektige biografi, *Dikterdronningen. Sigrid Undset*, får Sigrun Slapgard leseren til å se for seg det siste bildet av Norges store dikter, genial og ensom. Ambivalens, undring og en viss uro sitter igjen etter at boken er lukket. Har enda en biografi om Sigrid Undset kastet nytt lys over denne kompliserte dikterpersonligheten?

I 2007 kom Sigrun Slapgards bok, i 1993 ble Tordis Ørjasæters biografi, *Menneskenes hjerter. Sigrid Undset – en livshistorie*, utgitt, og i 1989 kom Gidske Andersons *Sigrid Undset – et liv*. Naturlig nok vekker en nobelprisvinner spesiell interesse og dikteren selv var ikke uproblematisk. Alle tre står i gjeld til Borghild Kranes bok *Sigrid Undset, Liv og meninger*, 1970, og til flere som har skrevet om Sigrid Undset, blant andre Nini Roll Anker og hennes bok om deres vennskap, og Arne Skouen om tiden i Amerika. Slapgard har dessuten fått med seg Liv Bliksruds analytiske liv og verk-bok i Ariadneserien, 1997, og Nan Bentzen Skilles innsiktsfulle arbeid, *Innenfor gjerdet. Hos Sigrid Undset på Bjerkebæk*, 2003.

Ytre sett er det etter Tordis Ørjasæters solide, forskningsbaserte biografi lite å tilføye om Sigrid Undsets liv fra fødsel til krigsutbruddet i 1940, men Sigrun Slapgard har en noe annen vinkling. Hun har snudd enda flere steiner og brukt enda flere kilder, og hun stiller seg undrende til enkelte av Sigrid Undsets avgjørelser. Sigrun Slapgard har gjort et imponerende grundig arbeid, hun har sympati og respekt for sitt objekt – uten å vise overdreven diskresjon for dikterens negative sider.

Den hviteste flekken på kartet over Sigrid Undsets liv er historien om Svarstads ex-kone, Ragna Moe Svarstad. Borghild Krane forteller nøkternt at hun fikk arbeid som ekspeditrise i en Narvesen-kiosk, senere på et postkontor, mens barna kom på barnehjem. Senere har det vært nokså taust om hennes skjebne, vi vet at barna i lange perioder bodde hos Sigrid Undset.

Sigrun Slapgard går nærmere inn i historien, hun refererer skilsmisseavtalen, som er hårreisende (s.166). Ragna skal få beholde den yngste i to års prøvetid og Svarstad skal ha ansvar for de to andre barna. Fra utløpet av det tredje år har hun ”intet krav på bidrag”. Ragna er dømt til å mislykkes som mor, en kioskdame tidlig på 1900-tallet kunne ikke uten bidrag forsørge en familie på fire, og Svarstad var ingen faderlig, omsorgsfull type.

Det kan virke heroisk at Sigrid Undset insisterte på at barna skulle bo hos dem, en slags storfamiliedrøm, men den avgjørelsen er diskutabel. Sigrun Slapgard viser det problematiske ved denne situasjonen, hun påpeker at Nini Roll Ankers advarsel om hvor vanskelig det er for en stemor å erstatte en egentlig mor, møtte døde ører. Biografens spørrende holdning til ”smertefulle fakta i hennes eget liv, vissheten om at hun selv har bidratt til troløshet og svik av tre barn ...” (s. 171) deles av mange lesere. Selvsagt måtte det skjære seg, det var umulig å kombinere storfamilie og dikterisk virksomhet.

Sigrid Undset flyttet til Lillehammer og fikk sitt tredje barn, Hans. Hun omtaler ham som mammadalt, og ofte virker han som et avvist barn. Igjen er Sigrun Slapgard den samvittighetsfulle forsker som ikke lar pinlige situasjoner være tabu, forholdet til Hans reagerte både venner og familie på. ”Mens han irriterte moren ..., vakte det omsorg og bekymring hos andre i familien ...” (s. 288). Det skulle lite til før ørefikene haglet.

Før han fylte åtte år ble Hans sendt til Oslo til St. Sunniva katolske skole og internatliv, i totalt ukjente omgivelser og streng disiplin. Senere sa han at han ikke kunne tilgi moren at hun sendte ham dit. Det mest positive ved årene i Oslo var at han ble kjent med

faren, som han nå beundret. Det er prisverdig at Sigrun Slapgard går såpass grundig inn i Hans' historie, ikke minst fordi han har fått et blandet ettermæle. Men man behøver ikke være noen stor psykolog for å se at denne barndommen måtte sette spesielle spor.

Motsetninger mellom liv og lære er ikke noe ukjent fenomen, og Sigrid Undsets storslagne litterære produksjon står klippefast.

Sigrid Undsets innsats under krigen i USA har imponert mange, og om den siste tiden der forteller Arne Skouen. Her har Sigrun Slapgard gjort omfattende studier og utnyttet kildene på en forbilledlig måte. Hun tar blant annet opp forholdet mellom Sigrid Undset og hennes trofaste New York-forlegger, Alfred Knopf. Sigrid Undsets intense tyskerhat slo sterkt ut i denne tiden, til og med jødiske Alfred Knopf syntes det lå under hennes verdighet å komme med så hatske og agitatoriske utfall mot en hel nasjon.

Etterkrigstiden på Bjerkebæk er velkjent, Sigrid Undsets private historie måtte vekke sympati. At den tilbakestående datteren Mosse døde før krigen, var ventet og nok en lettelse. Yndlingssønnen Anders ble drept av en tysk kule, og den begavede, men urolige sjel Hans var den eneste overlevende. Og så klarte ikke organismen mer. Sigrid Undset var utslitt, ingen livsarvinger er igjen etter henne. Men ingen kan frata henne berømmelsen som en av verdens store diktere, og personene i hennes litterære univers lever videre.

Lesere er Sigrun Slapgard stor takk skyldig for å ha fått Sigrid Undset på banen igjen, og for en verdig fremstilling uten spekulative hentydninger.